

Ақ Жайықтың №1 журналы

**Тарихи, танымдық
тәрбиелік бағыттағы білім,
ғылым, өнерді насихаттайтын
тұңғыш батысқазақстандық
басылым.**

ОРАЛДА ЖАСАЛҒАН!

www.danakaz.kz

+7 777 194 44 77

Райхан ТАСҚАЛИЕВА,
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі,
№18 мектеп-балабақша кешені,
Орал қаласы

Әкем туралы естелік

Исі қазақтың атамекені – ауыл. Бәрі күні кеше сияқты, топырағыңда жалаңаяқ шаң-шаң болып, алаңсыз асыр салғаным. Балалықтың балауса балдәурені өткен туған жерім есіме түссе, санамдағы марқұм әкем мен анамның қасында өткізген бақытты сәтім сайрап жөнеледі...

Қаратөбе ауданы әуелден-ақ ән мен жырдың Меккесі атанған. Талай дүлдүл ақындар да, жезтаңдай әншілер де, дәулескер күйшілер де дүниеге келген қасиетті жер. Бұл өңірдің бар байлығы адамдары десек, жөн шығар. Солардың бірі менің қарапайым әкем еді.

Әкеміз Ғани Тасқалиев темірден түйін түйген шебер, зергер, ұста болған. Ол 1930 жылы 8 наурызда Орал облысы Қаратөбе ауданы Ақтайсай ауылындағы Алакөл фермасында дүниеге келген. Тасқали ағамыз, Хамза әкеміз совхоздан шалғайдағы Алакөл фермасында тұрған екен. Мектеп совхоз орталығында болғандықтан, әкеміз ересек балалармен интернатта жатып, 7 кластық білім алған.

Балалық шағы Ұлы Отан соғысының отты жылдарымен тұспа-тұс келіп, сабан айдап, егін орып, өгіз арбамен шөп тасып, еңбекке ерте араласыпты. «Бұғанамыз қатпаған жас баламыз, өгіз арбаның үстінде ала таңнан жүргесін қалғып ұйықтап кетем. Сұм соғыстың ащы зардабын көп көрдік. «Қара қағаз» келген үйден аналардың зар еңіреп шыққан дауысы сай-сүйегіңді сырқыратады. Қатты қорқатын едім, сендер соғысты көрмеңдер», - деп әңгімелеп айтып отыратын.

Бала кезімде әкем айтқан мына әң-

гіме есімде қалыпты. Ақтай ауылынан көп қашық емес «Шыңғыс» деген жерде көмірге ұқсас қиыршық тасты Қарағанды қаласындағы көмір өңдейтін зауыттың зертханасына алып барған. Зертхана меңгерушісі әлі пісіп жетілмеген тастардың уақыт өте келе көмірге айналатынын айтқан. Кейін тап осы жерден отқа жағатын мұнай тәріздес мазут өндірілді. Әкеміздің сол кезден зерттеушіге тән қырағы қабілетін байқауға болады.

Ауылда бір кісідей тер төгіп, еңбек етті. Жеті атаға дейін үзілмей жалғасып келген киелі ұсталық өнердің қыр-сырын терең меңгерген. Көненің көзінде атадан балаға мирас болып келе жатқан зергерлік өнердің өзіндік құпия сырлары да бар. Үйдің жанына салынған сарайда қолмен басатын көрігі болатын. Онда темір төс, түрлі балғалар, қысқаш, іскенже, қолқайрақ, аяқпен басатын қазақы қайрақ, үлкенді-кішілі үгіндірік (көмір көсейтін құрал), қорап-шаларда шегелердің небір түрлері болатын. Әйтеуір, керекті құралдардан көз тұнатын.

Ауыл тұрғындары өздеріне қажетті бұйымдарды: көсеу, шоқ салатын аяқ, күл алатын қалаққа дейін жасатып алып, алғысын қарша жаудырып, қуанып алып жататын. Көбіне совхоздағы

мал шаруашылығына керекті қамыт, доға, шананың темір табандарына дейін соғатын. Орақ жапырақшаларын жасап, қайрап беретін. Қазақша жыл санау бойынша қоян жылы, яғни 1963 жылы Ермек балғашысы екеуі «Алып арба» – қос темір дөңгелекті пішен таситын арба жасапты. Оны шынжыр табанды трактор ғана тартады екен. Тиелген шөпті қолмен айырып бейнеттеніп түсірмей, әдейі шынжырлы темір ырғақтар орнатылған. Түсіретін жерге әкеліп, трактор қозғап сүйрегенде шөп өзінен-өзі сыпырылып түсе қалады. Жаңалыққа жаны құштар әкеміздің тапқырлығына шөп шабушылар қызығушылықпен қараған.

Әкеміз осындай ірілі-ұсақты бұйымдарды ерінбестен, бар пейілімен құлшына орындайтын. Кішкене кезімде ойнап жүріп, есіктің алдына келіп қарап тұратынбыз. Әкеміз маңдайынан шып-шып шыққан терге қарамастан, бір қолындағы дәу балғамен білектей қып-қызыл темірді шоққа қыздырып алып, төстің үстіне қойып, бар күшімен соғып, қажетті заттарын жасайтын. Атадан аманатқа қалған ұсталық өнер әкемізді еңбек жолында шыңдай түсті.

Ауыз толтырып айтар үлкен еңбектің арқасында әкеміз «Еңбек ардагері» атанды.

– Онжылдық мектеп ашылған соң балаларым оқысын деп, көрші совхоздан көшіп келдім, - деп жиі-жиі айтып отыратын. Бар болғаны жетіжылдық білімі болса да, әкеміздің қолынан М. Әуезовтың «Абай жолы» романы, І. Есенберлиннің «Көшпенділері», Х. Есенжановтың «Ақ Жайық» трилогиясы т.б. та-

рихи құнды шығармалар түспейтін. Өмірдің тауқыметін басынан өткізген ол мақалдап сөйлеп, оқыған кітаптарын өмірмен байланыстыра айтып отыратын. Жыл сайын басылымдарға жазылатын. «Пионер» (қазіргі «Ақ желкен»), «Балдырған», «Білім және еңбек» (кейін «Зерде» атанды) журналдары, «Қазақ әдебиеті», «Жас алаш» (бұрынғы «Лениншіл жас») газеттері т.б. облыстық, республикалық таралымдарды құшақ-құшақ алып, қызыға оқитынбыз. Газет, журнал беттеріндегі жаңалық, мақала, шығармаларды үзбей оқып, өмірге керекті деректі үйренетінбіз.

Әлі есімде, біздің үйде үш теледидар болатын. Көрсетпей қалса, бірінен соң бірін сатып алатын. Ол күндері қазіргідей шетелдік кинолар емес, қазақша фильмдер, айтыс, көкпар т.б. ұлттық тәлім-тәрбиеге бай хабарларды тамашалаймыз. Рухани жан-дүниеніңді шырндар әке-шеше тәрбиесінен нәр алып өстік. Әкеміздің темірдей қатал тәрбиесін көріп, анамыздың мейірімге толы ыстық аялы алақанында қанаттыға қақтырмай, тұмсықтыға шоқыттырмай ержеттік. Күншуағы мен көлеңкесі қатар жүретін өмір белесінің алғашқы баспалдақтарын осылай аттағанбыз...

Жазда үйдің алдына шағын бақша салатынбыз. Қолмен суарып, арамшөбін жұлып, күту біздің мойнымызда. Малды өріске айдап, кешке түгендеп аламыз. Мал азығын дайындауға көмектесеміз. Шөп, жем жинау науқанында қызу жұмыс басталатын. Үй құстары тауық, үйрек, қаздың балапандарын көгалға жаямыз, уақытында жем шашып, тұратын сарайдың ішін әлсін-әлсін тазалаймыз. Осындай күнделікті үйдің күйбең тірлігіне қолғабыс беріп келгенде әкеміз «құлша жасап, бише ішіндер» дейтін, анамыз болса, үстелге ұлттық құнарлы тағамдарды толтырып қоятын. Әкеміз: «Күнкөріс қайда? Арыстанның аузында, Түрікменнің төрінде» - деп тақпақтап жөнелетін. Ол өте сөзге шебер, әңгімешіл, ашық жарқын, қарапайым, болмысынан кісілігі, парасат-пайымы бөлек адам болатын. Еңбекшіл болуға үйрететін. «Бүгінгі жұмысты ешқашан ертеңге қалдырмаңдар» - деп отырушы еді.

«Бала кезінде қатаң тәрбие көріп өскен ұл мен қыз есейген соң ата-анасын, елін қуантатын азамат болады», деп ұлы ойшыл Жүсіп Баласағұн айтқандай, ата-анамыздың қазақы тәрбиесін зердемізге сіңіріп өсіп-өндік. «Тәрбие – тал бесіктен» дегендей, бойымызға еңбекқорлық, қарапайымды-

Ермек балғашы мен әкем

лық, кішіпейілділік, ұқыптылық, ізденімпаздық қасиеттерді үйреткен ата-анамыздың орны ерекше.

Әке-шешеміз дүние-мүлікке қызықпаған, ар-ұятын сатпаған, ешкімге ғайбат сөз айтпаған жандар еді. Көзқуаныштарына айналған балаларына дұрыс жол сілтеп, сарқылмас тәрбие

беріп, ұядан ұшырды. Бар саналы ғұмырын бала болашағына арнаған әкемізді, анамызды сағынышпен еске аламыз. Биыл әкеміздің дүниеден өткеніне табаны күректей жиырма жыл өтіпті. Мейлі, қанша жыл өтсе де, әкем мен анам берген тәрбие есімізде мәңгі сақталады...